

Adriaan van den Ende

Iedereen kent wel de gedenknaald bij Het Loo in Apeldoorn, maar dat ook Warnsveld zijn gedenknaald heeft weten maar weinigen. De wat bescheidener uitgevallen Warnsveldse naald is in 1848 opgericht door het Nederlandsch Onderwijs Genootschap, en markeert het graf van Adriaan van den Ende (*1768 Delft – †1846 Warnsveld) op de begraafplaats aan de Vordenseseweg. Of hij er echt onder ligt is niet zeker. ‘Zijn leven was gewijd aan de bevestiging en uitbreiding van het verbeterd volks-onderwijs in Nederland’, staat er op de zuil te lezen. En ook nog ‘door dankbare onderwijzers’.

Wegens een ernstige borstkwaal moet Van den Ende zijn beroep als predikant opgeven. Hij wordt in 1800 assistent van J.H. van der Palm, Agent (minister) van Nationale Opvoeding van de Bataafse Republiek. In deze functie schrijft hij het *Handboek voor de onderwijzers op de openbare lagere scholen binnen het Bataafsche Gemeenebest*. De hierin geformuleerde ideeën verwerkt hij kort daarna in het ontwerp van een nieuwe schoolwet, die het onderwijs op nationale leest moet schoeien. De wet treedt op 3 april 1806 in werking. Nieuw zijn onder meer het klassikaal onderwijs, het verbod op leerstellig onderwijs, bekwaamheidseisen aan onderwijzers en een toezicht op de kwaliteit van het onderwijs door schoolopziensers. Armescholen worden gratis, maar leerplicht is nog een brug te ver.

Op 5 april 1804 trouwt Adriaan van den Ende op huize *Het Blek* in Leesten met Anna Gesina Toewater, jongste dochter van mr. H.W. Toewater, stadssecretaris van Zutphen. Het paar krijgt één zoon. Ook in de Franse tijd blijft Van den Ende zich beleidsmatig met onderwijszaken bezighouden. Na de machtswisseling benoemt koning Willem I hem in 1817 tot hoofdinspecteur van het middelbaar en lager onderwijs. Van den Ende gaat in 1832

De gedenknaald voor Adriaan van den Ende op de begraafplaats aan de Vordenseseweg in Warnsveld. (foto: Rob Kammelar)

met pensioen. Na het overlijden van zijn echtgenote in 1836 gaat hij op *Het Geessink* in Warnsveld wonen. Tot zijn dood liefheeft hij hier in geologie en mineralogie. Ook schrijft hij nog een *Geschiedkundige schets van Neêrlands schoolwetgeving, met Aanteekeningen en Bijlagen*, na zijn dood ook voor het publiek uitgegeven.

Als in 1977 in Warnsveld een tweede openbare school wordt geopend, krijgt de eerste, die in 1929 is gesticht, de naam Adriaan van den Ende-school. (Rob Kammelar)

Bronnen

A.J. van der Aa, *Biographisch Woordenboek van Nederland*. Deel 5, 1859; (http://www.dbnl.org/tekst/aa_001biog06_01/aa_001biog06_01_0295.php); Schoolwet (Nederland), op [http://nl.wikipedia.org/wiki/Schoolwet_\(Nederland\)](http://nl.wikipedia.org/wiki/Schoolwet_(Nederland)) (juni 2012).